

Mikołaj Brenk

ORCID: 0000-0001-6576-7163

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Konrad Nowak-Kluczyński

ORCID: 0000-0002-7814-1650

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Akademicka droga i działalność naukowa historyka wychowania Wiesława Jamrożka (1954–2021) na poznańskim uniwersytecie

Academic path and scientific activity of the historian of education Wiesław Jamrozek (1954–2021) at the University of Poznań

Abstract

The article presents the figure of an outstanding historian of education who died prematurely on April 2, 2021, head of the Department of History of Education at the Faculty of Educational Studies at Adam Mickiewicz University in Poznań – Professor Wiesław Jamrozek. His interests and research focused on the history of educational thought and practice, primarily in the nineteenth and twentieth centuries. They concerned such issues as: theory and methodology of the history of education; creators of the Polish history of education; ideology and educational activity of Polish political and social movements in the 19th and 20th centuries; education of women in the nineteenth and twentieth centuries; Polish pedagogical thought of the nineteenth and twentieth centuries; civic education in Poland in the 19th and 20th centuries; school reforms in Poland (from the 18th to the end of the 20th century); upbringing in the Polish family of the nineteenth and twentieth centuries; history of adult education in Poland in the 19th and 20th centuries; birth and development of social work in Poland.

Keywords

Wiesław Jamrozek; educational historians; Poznań

Wstęp

Postać Wiesława Jamrożka, pedagoga, historyka wychowania, nierozzerwalnie związana jest z pedagogiką na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Celem artykułu jest analiza oraz próba rekonstrukcji, w układzie chronologicznym, akademickiej drogi ze szczególnym uwzględnieniem naukowego dorobku. Trzon bazy źródłowej stanowią, wyszczególnione w bibliografii, źródła archiwalne Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – curriculum vitae z uwzględnieniem działalności naukowej, świadectwa czy zawiadomienia i postanowienia o nadaniu kolejnych stopni naukowych, źródła archiwalne Zakładu Historii Wychowania WSE UAM oraz kontynuującego od 2024 roku najlepsze tradycje poznańskiej uniwersyteckiej historii wychowania – Zakładu Historii Kultury i Edukacji WSE UAM – w postaci sprawozdań, ocen dorobku naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego oraz urzędowe pisma. Ponadto źródła drukowane, kroniki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, listy gratulacyjne, księgi pamiątkowe, maszynopisy, literatura przedmiotu uwzględniająca postać Profesora oraz opracowania naukowe Wiesława Jamrożka.

Od studenta do profesora

Wiesław Mirosław Jamrożek urodził się 24 sierpnia 1954 roku w Żarach, zmarł 2 kwietnia 2021 roku w Poznaniu. W rodzinnym mieście ukończył szkołę podstawową, następnie w 1973 roku Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Prusa. W tym samym roku podjął studia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na kierunku pedagogika¹, realizowanym wówczas w ramach Instytutu Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych. Wyróżniające wyniki w nauce w szkole średniej dały mu przywilej przyjęcia na studia bez egzaminu wstępnego. Od trzeciego roku studiował w trybie indywidualnym pod opieką naukową Stanisława Michalskiego, ówczesnego kierownika Zakładu Historii i Organizacji Szkolnictwa². Indywidualny tok studiów umożliwił W. Jamrożkowi poszerzenie obowiązkowego programu studiów o treści z zakresu nauk historycznych i metodologii

¹ Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Akta doktoranta: Jamrożek Wiesław 1986/86, sygn. 825/308 [b.p.] (AUAM) Życiorys, Poznań, 6 czerwca 1986; Dyplom ukończenia studiów magisterskich, Poznań, 6 października 1977.

² Zob. Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1959/1962 za rektoratu prof. dr. Alfonsa Klafkowskiego, Poznań 1963, s. 234.

badań społeczno-historycznych, realizowanych w Instytucie Historii UAM przez Jerzego Topolskiego³.

Po ukończeniu w czerwcu 1977 roku z wyróżnieniem studiów magisterskich w zakresie pedagogiki szkolnej W. Jamrozek został zatrudniony od 1 października w Zakładzie Historii Wychowania i Organizacji Szkolnictwa Instytutu Pedagogiki UAM na stanowisku asystenta stażysty⁴. Zakład ten rozpoczął swoje funkcjonowanie w ramach Katedry Pedagogiki z dniem 1 września 1967 roku⁵ pod kierownictwem Stanisława Michalskiego⁶, który już na kilka lat przed formalnym powołaniem wskazywał na potrzebę istnienia osobnego zakładu zajmującego się dziejami oświaty i wychowania⁷, a także prowadził zespoły magistrantów i doktorantów realizujących prace z tego obszaru⁸. Jak zapisano w kronice uniwersyteckiej, zagadnieniami historycznymi od 1965 roku miał się zajmować nowo otwarty Zakład Historii Wychowania, a nie jak dotychczas – Zakład Socjologii Wychowania⁹. Po dziesięciu latach, tj. 1 września 1975 roku, Zakład Historii Wychowania przekształcony został w Zakład Historii Wychowania i Organizacji Szkolnictwa¹⁰.

Zakład Historii Wychowania, w którym pracował Wiesław Jamrozek, prowadził badania z zakresu dziejów oświaty, które koncentrowały się na problematyce edukacyjno-wychowawczej XIX i XX stulecia. Pierwszym problemem naukowo-badawczym jednostki była historia szkolnictwa i doktryn pedagogicznych w Pol-

³ Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Akta doktoranta: Jamrozek Wiesław 1986/86, sygn. 825/308 [b.p.] (AUAM) Życiorys, Poznań, 6 czerwca 1986.

⁴ *Ibidem*.

⁵ W. Jamrozek, K. Kabacińska, *Sprawozdanie z działalności Zakładu Historii UAM za rok akademicki 2006/2007* (maszynopis), s. 1.

⁶ *Sprawozdanie z działalności Zakładu Historii Wychowania*, „Studia Edukacyjne” 2008, (7), s. 330–331.

⁷ Warto nadmienić, że Stanisław Michalski wraz ze Zdzisławem Grotem prowadzili zajęcia z historii wychowania od roku akademickiego 1958/1959, po kilku latach nieobecności tego przedmiotu w programie studiów pedagogicznych.

Zob. W. Szulakiewicz, *Historia oświaty i wychowania w Polsce 1944–1956*, Kraków 2006, s. 228.

⁸ Zob. np. Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1956/1957 za rektoratu prof. dr. Alfonsa Kłafkowskiego, Poznań 1958, s. 116; Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za lata akademickie 1962/1963–1964/1965 za rektoratu prof. dr. Gerarda Labudy, Poznań 1967, s. 289; Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za lata akademickie 1965/1966–1967/1968 za rektoratu prof. dr. Czesław Łuczaka, Poznań 1969, s. 260; *Sprawozdanie z działalności Zakładu Historii Wychowania*, „Studia Edukacyjne” 2008, *op. cit.*, s. 330–331.

⁹ Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za lata akademickie 1962/1963–1964/1965 za rektoratu prof. dr. Gerarda Labudy, *op. cit.*, s. 289.

¹⁰ Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, za lata akademickie 1969/1970–1971/1972 za rektoratu prof. dr. Czesława Łuczaka, Poznań 1975, s. 112.

sce w XX wieku¹¹, drugim – działalność dydaktyczno-wychowawcza szkół¹². Trzeci problem naukowo-badawczy dotyczył pracy szkoły rolniczej w środowisku wiejskim i był przedmiotem zainteresowań Stanisława Michalskiego¹³.

Rok 1978 stanowił dla Wiesława Jamrożka przerwę w pracy naukowej. Od stycznia odbywał czynną służbę wojskową w Szkole Oficerów Rezerwy w Łodzi oraz praktykę w jednostce Śląskiego Okręgu Wojskowego. W grudniu otrzymał promocję i nominację na stopień podporucznika, po czym został przeniesiony do rezerwy¹⁴. W styczniu 1979 roku wrócił do pracy uczelnianej na stanowisku asystenta. Swoje prace badawcze poświęcał wówczas m.in. poglądom działaczy oświatowych i teoretyków związanych z ruchem ludowym w latach 1895–1939, co zaowocowało otwarciem w marcu 1984 roku przewodu doktorskiego kierowanego przez Stanisława Michalskiego i złożeniem w 1986 roku rozprawy doktorskiej pt. *Idee edukacyjne ruchu ludowego II Rzeczypospolitej*, którą pozytywnie ocenili recenzenci – profesorowie: Józef Burszta, Tadeusz Wieczorek oraz Józef Ryszard Szaflik. W rezultacie obrony, która miała miejsce 30 czerwca 1986 roku, Wiesław Jamrożek otrzymał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki w dyscyplinie historia wychowania¹⁵. Z dniem 1 października 1986 roku został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Historii Wychowania UAM. W styczniu 1991 roku – w czasie kulminacji przemian społeczno-politycznych we Wschodniej Europie – odbył miesięczny staż naukowy na Uniwersytecie im. Iwana Franki we Lwowie¹⁶.

¹¹ Pierwszy dział planu pracy naukowo-badawczej został opracowany pod kątem wywiedzenia szeroko rozumianej genealogii ówczesnego stanu teorii i praktyki pedagogicznej. Z zakresu tej problematyki było przygotowywanych 10 dysertacji doktorskich, z czego cztery miały zostać ukończone w roku akademickim 1967/1968. Ponadto w czerwcu roku akademickiego 1967/1968 został ukończony przewód doktorski S. Kędzierskiego, który przedstawił dysertację *Spoleczno-pedagogiczna funkcja domów dziecka w województwie zielonogórskim w dwudziestoleciu Polski Ludowej*.

¹² Zespół pracujący nad realizacją planu naukowo-badawczego działalności dydaktyczno-wychowawczej szkół rolniczych przygotował pod kierunkiem Stanisława Michalskiego zbiorową publikację *Praca wychowawcza w szkołach rolniczych województwa poznańskiego*, która ukazała się drukiem w 1964 roku. W opracowaniu owej publikacji udział wzięło osiem osób, z czego trzy osoby były w owym czasie pracownikami Katedry Pedagogiki – B. Bromberek, S. Michalski oraz S. Szajek. W 1968 roku zespół pracował, na zlecenie PZWS w Warszawie, nad publikacją *Organizacja pracy dydaktyczno-wychowawczej w szkołach przysposobienia rolniczego*.

¹³ M. Brenk, *Stanisław Michalski (1928–1990) – twórca poznańskiej szkoły historii wychowania*, „Studia Paedagogica Ignatiana” 2022, t. 25, (2).

¹⁴ Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Akta doktoranta: Jamrożek Wiesław 1986/86, sygn. 825/308 [b.p.] (AUAM) Życiorys, Poznań, 6 czerwca 1986.

¹⁵ AUAM, Zawiadomienie o nadaniu stopnia naukowego doktora.

¹⁶ M. Brenk, K. Nowak-Kluczyński, *Działalność naukowa, dydaktyczna i organizacyjna Profesora Wiesława Jamrożka*, [w:] M. Brenk, K. Nowak-Kluczyński (red.), *Z prac poznańskich historyków wychowania. Księga poświęcona pamięci Profesora Wiesława Jamrożka w siedemdziesiąt rocznicę urodzin*, Poznań 2024, s. 19.

Stopień doktora habilitowanego Wiesław Jamrozek otrzymał 30 października 1995 roku na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia – specjalność: historia oświaty i szkolnictwa. Przedstawił rozprawę *Idee edukacyjne polskiej socjalnej demokracji w Galicji do 1918 roku*. Stopień ten został nadany uchwałą Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM (zatwierdzoną następnie przez CK ds. TNiSN). Recenzentami w przewodzie habilitacyjnym byli profesorowie: Czesław Majorek, Tadeusz Jałmużna i Jan Hellwig. Przedmiotem rozprawy było stanowisko, jakie zajmowała wobec zagadnień edukacji galicyjska partia socjalistyczna. W pracy tej podkreślono, że idee i programy socjalizmu galicyjskiego, deklarującego walkę z wszelką krzywdą i nędzą, a zarazem eksponującego hasła narodowe, obejmowały swoim zakresem również problematykę edukacyjną¹⁷.

W 1999 roku Wiesław Jamrozek otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego UAM, w 2001 roku objął funkcję kierownika Zakładu Historii Wychowania¹⁸ i tym samym z powodzeniem przez 20 kolejnych lat był liderem poznańskich historyków wychowania, umiejętnie kontynuującym najlepsze tradycje poprzedników na tym stanowisku: Stanisława Michalskiego, kierującego Zakładem Historii Wychowania przez 23 lata, oraz Jana Hellwiga, który funkcję kierownika piastował przez 9 lat¹⁹. Wiesław Jamrozek w swych rozważaniach, refleksjach i artykułach nieustannie podkreślał znaczącą rolę w rozwoju poznańskiej uniwersyteckiej historii wychowania swych poprzedników.

W 2003 roku, z okazji dziesięciolecia Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM, Wiesław Jamrozek zwracał uwagę na fakt, iż „prace naukowo-badawcze i dydaktyczne w Zakładzie od początku jego istnienia rozwijały się stosunkowo pomyślnie. Świadczyły i świadczą o tym nadal: coroczny przyrost publikacji naukowych, pozycja naukowa zajmowana w kraju i kontakty zagraniczne, nagrody rektorskie i resortowe oraz awanse jego pracowników”²⁰. Rola rozwijanego przez W. Jamrożka Zakładu była dostrzegana również przez liderów czołowych polskich ośrodków akademickich zajmujących się dziejami edukacji. W 2007 roku Władysława Szulakiewicza w następujący sposób charakteryzowała środowisko historyków oświaty

¹⁷ Zob. Wniosek o nadanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej tytułu profesora nauk społecznych dr. hab. Wiesławowi Jamrożkowi, profesorowi nadzwyczajnemu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (maszynopis).

¹⁸ *Prof. dr hab. Wiesław Jamrozek*, [w:] A. Cybal-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet (red.), *XXX lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2023. Wydanie jubileuszowe*, Poznań 2023, s. 284.

¹⁹ J. Hellwig, *Historia wychowania w poznańskim ośrodku naukowym*, „Biuletyn Historii Wychowania” 1994, (1), s. 13–14.

²⁰ W. Jamrozek *Z dziejów poznańskiej historii wychowania*, [w:] W. Ambrozik, K. Przyszczykowski (red.), *Uniwersytet. Społeczeństwo. Edukacja*, Poznań 2004, s. 292.

z Poznania: „Dzięki konferencjom naukowym organizowanym przez poznański ośrodek i wielu innym projektom badawczym oraz publikacjom znani są w Polsce Profesor Dorota Żołądź-Strzelczyk i Profesor Wiesław Jamrozek”²¹.

W ostatnich latach życia Profesor aktywnie kierował zespołem poznańskich historyków edukacji oraz wzbogacał swój dorobek naukowy. Dnia 16 września 2016 roku został mu nadany tytuł profesora zwyczajnego nauk społecznych, który osobiście odebrał z rąk prezydenta RP Andrzeja Dudy w Pałacu Prezydenckim²².

W roku 2017 Zakład Historii Wychowania pod kierunkiem Wiesława Jamrożka obchodził jubileusz 50-lecia istnienia. W dniach 25–26 września miały miejsce uroczystości z tym związane pod przewodnim tytułem „Wielkopolska i Wielkopole w dziejach edukacji”. Z tej okazji w murach uczelni odbyła się uroczysta konferencja naukowa „Myśl edukacyjna wczoraj i dziś”, w której udział wzięło wielu znamienitych historyków wychowania oraz gości z całej Polski. Wiesław Jamrozek w swym wystąpieniu przypomniał dzieje badań z zakresu historii wychowania w poznańskim ośrodku naukowym, a także genezę systematycznych badań w tej dziedzinie²³. Przytoczył dzieje Zakładu Historii Wychowania, przedstawiając sylwetki jego kierowników oraz pracowników na przestrzeni 50 lat, a także dokonał analizy aktualnego stanu zainteresowań naukowych i prowadzonych badań wśród poznańskich historyków edukacji²⁴. Na tejsze uroczystości, podkreślając osiągnięcia w upowszechnianiu myśli edukacyjnej, dziekan Wydziału prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska złożyła pracownikom Zakładu gratulacje w imieniu całej społeczności Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM²⁵. Wskazywała na ważną rolę kontekstu historycznego w badaniach pedagogicznych oraz znaczący wkład, jaki w rozwój polskiej i światowej pedagogiki wnieśli pracownicy i współpracownicy Zakładu²⁶.

²¹ W. Szulakiewicz, *Historia wychowania w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza*, Warszawa 2007, s. 23.

²² Postanowienie nr 115.9.2016 Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2016 r. w sprawie nadania tytułu profesora, M.P.2016.1140; Nominacje profesorskie w Pałacu Prezydenckim, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/nominacje/art,29,nominacje-profesorskie-w-palacu-prezydenckim.html> (dostęp: 30.05.2021).

²³ W. Jamrozek, *W pięćdziesięciolecie Zakładu Historii Wychowania Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, [w:] E. Głowacka-Sobiech, K. Kabacińska-Łuczak (red.), *Wielkopolska i Wielkopole w dziejach polskiej edukacji. Księga jubileuszowa z okazji 50-lecia Zakładu Historii Wychowania na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Poznań 2017, s. 60–62.

²⁴ M. Brenk, K. Nowak-Kluczyński, *50 lat Zakładu Historii Wychowania na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, (3–4), s. 232–233.

²⁵ List gratulacyjny Dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM prof. zw. dr hab. Agnieszki Cybal-Michalskiej oraz całej społeczności wydziałowej z dnia 25 września 2017 roku.

²⁶ K. Nowak-Kluczyński, M. Brenk, *Jubileusz 50-lecia Zakładu Historii Wychowania na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, „Łużyckie Zeszyty Naukowe” 2017, (10–11), s. 98–100.

W listach gratulacyjnych, składanych na ręce kierownika Zakładu, przybyli goście zwracali uwagę na fakt, iż „jednostka ta swoimi oryginalnymi badaniami i »siłą« personalną stała się najprzedniejszą w kraju²⁷, której praca dydaktyczna, a zwłaszcza naukowa jest szeroko znana i doceniana w środowisku polskich historyków wychowania (...), a poznańska szkoła nowoczesnych badań metodologicznych i merytorycznych w historii wychowania (...) świadczy o znakomitej kondycji naukowej Zakładu²⁸. Podkreślano, iż Zakład Historii Wychowania kierowany przez Wiesława Jamrożka „dostarcza środowisku akademickiemu cennych materiałów związanych z naszą kulturą historyczną i kształtowaniem tożsamości (...) poznania naszych dziejów²⁹, a „jego pracownicy nie ustawali w swej pracy, nie mieli potrzeby burzenia, ale umacniania i dalszego trwania. Zasługuje to na uznanie i szacunek³⁰. „Jubileuszowe życzenia realizacji nowych celów i wszelkiej pomyślności w dalszej pracy naukowej³¹ oraz „satysfakcji z podejmowanych i prowadzonych badań naukowych³² świadczyły o doniosłej roli badawczej pracowników Zakładu.

Podczas wyborów kierowników zakładów, pracowni i laboratoriów WSE UAM, przeprowadzonych w dniu 18 grudnia 2020 roku, pracownicy Zakładu Historii Wychowania jednogłośnie opowiedzieli się za wyborem Wiesława Jamrożka na kolejną kadencję kierownika Zakładu. Pozostawiony przez Wiesława Jamrożka Zakład Historii Wychowania w 2021 roku stanowił silny ośrodek historii myśli pedagogicznej w Polsce³³.

²⁷ List gratulacyjny zespołu pracowników Katedry Historii Wychowania i Pedeutologii Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 25 września 2017 roku.

²⁸ List gratulacyjny z okazji Jubileuszu Zakładu Historii Wychowania na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w imieniu pracowników Katedry Historii Wychowania Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie z dnia 25 września 2017 roku.

²⁹ List gratulacyjny pracowników Instytutu Nauk o Wychowaniu w Wydziale Pedagogicznym Akademii Ignatianum w Krakowie z dnia 25 września 2017 roku.

³⁰ List gratulacyjny społeczności Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej z dnia 25 września 2017 roku.

³¹ List gratulacyjny Kierownik Katedry Historii Wychowania na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku prof. zw. dr hab. Elwiry Kryńskiej wraz z Pracownikami z dnia 25 września 2017 roku.

³² List gratulacyjny Pracowni Historii Oświaty i Wychowania Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 25–26 września 2017 roku.

³³ K. Nowak-Kluczyński, *Pedagogika na Uniwersytecie Poznańskim i na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 1919–2023*, [w:] A. Cybal-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet (red.), *XXX lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2023. Wydanie jubileuszowe, op. cit.*, s. 399.

Zainteresowania i badania naukowe Wiesława Jamrożka³⁴

Wiesław Jamrozek był w autorem, a w kilkunastu przypadkach redaktorem i współredaktorem, w sumie ponad 230 publikacji naukowych. Opublikował dwie monografie autorskie, dwie książki współautorskie oraz 12 książek pod redakcją i współredakcją, ponad 100 artykułów i rozpraw w zbiorowych wydawnictwach książkowych i w wydawnictwach ciągłych (w tym 13 artykułów i rozpraw w wydawnictwach zagranicznych z Rosji, Słowacji i Francji). Na bogaty dorobek publikacyjny składają się również liczne recenzje naukowe, sprawozdania, noty, biogramy i hasła w wydawnictwach o charakterze słownikowym czy encyklopedycznym³⁵. O pracach naukowych W. Jamrożka prof. dr hab. Karol Poznański pisał, że „wyróżniają się rzetelnością warsztatową i klarownością narracji. Cechuje je wysoki standard metodologiczny – wyczuwa się w nich »szkołę« prof. Jerzego Topolskiego. Od swojego drugiego mentora prof. Stanisława Michalskiego wzięł wrażliwość na sprawy ludzkie i »socjalne«, tak typowe dla szeroko pojętej edukacji społecznej na polskiej wsi we wszystkich trzech zaborach, jak również w latach Polski powojennej”³⁶.

Zainteresowania naukowe Wiesława Jamrożka i związane z nimi prace badawcze w dziedzinie historii wychowania, dotyczące dziejów edukacji XIX i XX wieku, obejmowały w szczególności takie zagadnienia jak: ideologie wychowawcze i działalność edukacyjną polskich ruchów politycznych i społecznych w XIX i XX stuleciu, dzieje edukacji obywatelskiej na ziemiach polskich i w Polsce – do 1939 roku, dzieje polskiej oświaty pozaszkolnej, dzieje wychowania w rodzinie i opieki nad dzieckiem, edukację i aktywność oświatową kobiet na ziemiach polskich w XIX i XX stuleciu, polskie kongresy i zjazdy pedagogiczne – do 1939 roku, biografistykę historyczno-edukacyjną oraz dzieje kształtowania się w Polsce historii wychowania jako dyscypliny naukowej i przedmiotu kształcenia pedagogicznego wraz z jej metodologią³⁷.

³⁴ Podział nurtów zainteresowań Wiesława Jamrożka oraz wskazanie kluczowych osiągnięć przyjęliśmy za jego własnym podsumowaniem dorobku, zamieszczonym we Wniosku o nadanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej tytułu profesora nauk społecznych dr. hab. Wiesławowi Jamrożkowi, profesorowi nadzwyczajnemu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

³⁵ M. Brenk, K. Nowak-Kluczyński, *Bibliografia osiągnięć naukowych oraz wykaz otrzymanych nagród i wyróżnień oraz aktywność w komitetach redakcyjnych, organizacjach i towarzystwach naukowych Wiesława Jamrożka*, [w:] K. Sadowska (red.), *Wiesław Jamrozek. Pokorny Człowiek i Mistrz (24 sierpnia 1954 – 2 kwietnia 2021)*, Żary 2025.

³⁶ K. Poznański, *Profesor Wiesław Jamrozek (1954–2021). Wspomnienie*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2021, (3–4), s. 147.

³⁷ *Prof. dr hab. Wiesław Jamrozek*, [w:] A. Cybal-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet (red.), *XXX lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2023. Wydanie jubileuszowe, op. cit.*, s. 284.

Wymienione powyżej obszary wzajemnie się przenikają i wiele konkretnych przedsięwzięć można z powodzeniem włączyć jednocześnie do kilku zakresów tematycznych. W bogatym dorobku naukowo-badawczym i publikacyjnym Profesora znaleźć można również szereg odrębnych opracowań³⁸, których nie można wprost zakwalifikować do wskazanych obszarów, a które w części były rezultatem szerokich zainteresowań naukowo-badawczych. W ostatnich latach życia, w związku z włączeniem się w realizację zespołowego projektu badawczego poświęconego Komisji Edukacji Narodowej³⁹, w kręgu zainteresowań naukowo-badawczych znalazły się także tzw. czasy stanisławowskie, przypadające na ostatni okres istnienia Pierwszej Rzeczypospolitej⁴⁰.

Rezultatem zainteresowań pierwszego z powyższych nurtów, tj. kontekstem edukacyjno-wychowawczym działalności ugrupowań politycznych i społecznych w XIX i XX stuleciu, jest szereg opracowań poświęconych koncepcjom wychowawczym, programom oświatowym i aktywności edukacyjnej polskiego ruchu ludowego i galicyjskiej socjalnej demokracji – środowisk społeczno-politycznych, które odegrały istotną rolę w dziejach narodu polskiego, także w procesie emancypacji szerokich warstw społecznych na ziemiach polskich, wprowadzeniu ich w społeczność i kulturę całego narodu. Zarówno ludowcy, jak i socjalni demokraci, charakteryzując się – jak można to wyrazić, transponując słowa jednego ze współczesnych polskich pedagogów – wiarą w zdolność udoskonalenia człowieka i społeczeństwa dzięki mocy właściwie zorganizowanych wpływów wychowawczych, wskazywali właśnie na doniosłą rolę w tych procesach edukacji⁴¹. W ramach tego nurtu zainteresowań naukowo-badawczych pewne miejsce zajmuje problematyka

³⁸ Obok wspomnianych, wśród tematów wygłoszonych na konferencjach referatów, a także opublikowanych artykułów Wiesława Jamrożka znajdują się takie zagadnienia jak: wychowanie obywatelskie na ziemiach polskich w XIX i XX wieku; reformy szkolne na ziemiach polskich (od XVIII do końca XX wieku); wychowanie w rodzinie polskiej XIX i XX wieku; dzieje oświaty dorosłych na ziemiach polskich w XIX i XX wieku.

³⁹ Grant był realizowany w ramach II edycji konkursu na granty Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Był to projekt badawczy historyków wychowania zatytułowany *Komisja Edukacji Narodowej model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia i inspiracje*, kierowany przez prof. Kalinę Bartnicką; realizowany był w Instytucie Historii Nauki PAN im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów w Warszawie. Zob. A. Wałęga, *Projekt badawczy historyków wychowania realizowany z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2013, (30), s. 197–199.

⁴⁰ A. Cybal-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet (red.), *XXV lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2018. Wydanie jubileuszowe*, Poznań 2018, s. 113.

⁴¹ Spośród publikacji związanych z tym problemem można zwrócić uwagę m.in. na opracowania zamieszczone w serii wydawniczej pt. „Wychowanie a polityka”, ukazującej się w Toruniu pod redakcją Witolda Wojdyły, czy też w niektórych tomach serii „Galicja i jej dziedzictwo”, redagowanych przez Czesława Majorka i Andrzeja Meissnera.

koncepcji edukacyjnych i aktywności oświatowej ruchu młodowiejskiego w Dru-giej Rzeczypospolitej.

Kilka publikacji, będących rezultatem badań z drugiego obszaru zaintereso-wań naukowo-badawczych (dzieje edukacji obywatelskiej na ziemiach polskich i w Polsce – do 1939 roku), dotyczyło problematyki edukacji obywatelskiej w okre-sie międzywojennym, obecnej zarówno w koncepcjach tzw. wychowania narodo-wego, jak i wychowania państwowego.

Co tyczy się trzeciego nurtu zainteresowań naukowo-badawczych (dzieje pol-skiej oświaty pozaszkolnej), to ich wynikiem było kilkanaście publikacji (w tym trzy współautorskie i cztery w wydawnictwach zagranicznych), dotyczących mię-dzy innymi polskich uniwersytetów ludowych i ruchu oświatowego w Galicji na przełomie XIX i XX stulecia. Szczególnie dużo uwagi Wiesław Jamrożek poświę-cił modelowi wiejskiego uniwersytetu ludowego wypracowanego przez Ignacego Solarza i jego współpracowników, będącego egzemplifikacją tzw. kreatywnego kierunku oświaty pozaszkolnej w Polsce międzywojennej. Wskazywał również na dużą rolę w rozwoju oświaty pozaszkolnej na ziemiach polskich w początkach XX stulecia środowiska związanego z galicyjskim Towarzystwem Uniwersytetu Ludo-wego im. Adama Mickiewicza.

Zainteresowanie dziejami wychowania w rodzinie i opieki nad dzieckiem wy-pływało z jednej strony ze starań Profesora związanych z próbą szerszego włączenia się w nurt badań tzw. społecznej historii wychowania (eksponującej m.in. społecz-ne konteksty edukacji i poszerzającej problematykę badawczą historii wychowa-nia o niedoceniane dotąd pola penetracji poznawczej), z drugiej – z nawiązania bliższej współpracy poznańskich historyków wychowania ze środowiskiem byd-goskich historyków edukacji (poświęcających wiele uwagi w swoich badaniach hi-storyczno-pedagogicznych roli wychowawczej rodziny, wychowaniu rodzinnemu dzieci, edukacji pedagogicznej rodziców)⁴².

⁴² Rezultatem tej współpracy z ośrodkiem bydgoskim, a właściwie z historykami wychowania Instytutu Pedagogiki Akademii Bydgoskiej, była m.in. organizacja wspólnej konferencji naukowej w Piecyskach pod Bydgoszczą w 2002 roku nt. *Dziecko w rodzinie i w społeczeństwie* oraz wydanie pod tym samym tytułem dwutomowego wydawnictwa (redaktorami tomu pierwszego, obejmujące-go czasy starożytności i średniowiecza, byli Dorota Żołądź-Strzelczyk i Juliusz Jundziłł, natomiast re-daktorami tomu drugiego dotyczącego czasów nowożytnych – Krzysztof Jakubiak i Wiesław Jam-rożek). Efektem tej współpracy i wspólnych badań z przedstawicielami ośrodka bydgoskiego (a później gdańskiego) nad dziejami wychowania w rodzinie były też inne publikacje, w tym trzy artykuły przy-gotowywane przez Wiesława Jamrożka z Krzysztofem Jakubiakiem (wcześniej profesorem Akademii Bydgoskiej i Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, a następnie – od 2007 roku – Uniwersytetu Gdań-skiego), które zostały wydane pod koniec pierwszej dekady nowego stulecia: jedna w pracy zbiorowej wydanej pod red. Władysławy Szulakiewicz (Toruń 2009), dwie zamieszczone w słowackim piśmie naukowym wydawanym przez Uniwersytet w Żilinie „Acta Humanica”. Ponadto W. Jamrożek opra-

Zainteresowania naukowo-badawcze związane z edukacją i aktywnością zawodową kobiet na ziemiach polskich w XIX i w XX wieku łączyły się w części z badaniami podejmowanymi nad aktywnością oświatową polskiego ruchu ludowego (w tym ruchu młodowiejskiego) i galicyjskiej socjalnej demokracji (w obu tych środowiskach społecznych i obozach politycznych aktywnie działały kobiety, będąc często animatorkami różnych przedsięwzięć edukacyjnych)⁴³.

Prace naukowo-badawcze nad polskimi kongresami i zjazdami pedagogicznymi Wiesław Jamrozek zainaugurował pod koniec 1999 roku, włączając się w prace organizacyjne dotyczące ogólnopolskiej konferencji naukowej nt. „Kongresy i zjazdy pedagogiczne w Polsce w XX wieku” i przygotowując referat naukowy na tę konferencję, który ukazał się w książce wydanej pod redakcją Alicji Kicowskiej⁴⁴.

Wśród zainteresowań naukowo-badawczych Wiesława Jamrożka istotne miejsce zajmowała wspomniana wcześniej biografistyka historyczno-pedagogiczna. Owocem dociekań naukowych z tego zakresu były artykuły w wydawnictwach książkowych oraz w wydawnictwach ciągłych, a także kilka biogramów w wydawnictwach o charakterze encyklopedycznym (w tym w *Encyklopedii pedagogicznej XXI wieku*). Przedmiotem zainteresowań Profesora byli przede wszystkim poznawscy historycy wychowania, którzy w istotny sposób wpłynęli na jego drogę zawodową i naukową – Stanisław Michalski i Jan Hellwig, a także Helena Radlińska, Ignacy i Zofia Solarzowie, Aleksander K. Patkowski.

W swoim dorobku Wiesław Jamrozek miał również artykuły i rozprawy dotyczące niektórych problemów kształtowania się historii wychowania jako dyscypliny naukowej, jej podstaw metodologicznych i zadań badawczych, ośrodków badawczych w tej dziedzinie, nauczania historii wychowania jako przedmiotu i jej miejsca w kształceniu pedagogicznym.

cował również cztery inne artykuły poświęcone wychowaniu w rodzinie oraz trzy teksty dotyczące szeroko rozumianej opieki nad dzieckiem.

⁴³ Rezultatem tych zainteresowań był m.in. czynny współudział Wiesława Jamrożka w zorganizowaniu dwóch ogólnopolskich konferencji poświęconych roli i miejscu kobiet w edukacji i kulturze polskiej (1996) i działalności kobiet polskich na polu oświaty i nauki (1999). Pokłosiem tych konferencji były opublikowane pod współredakcją W. Jamrożka dwa tomy zbiorowego opracowania pt. *Rola i miejsce kobiet w edukacji i kulturze polskiej* (Poznań 1998, Poznań 2001) i książka pt. *Działalność kobiet polskich na polu oświaty i nauki* (Poznań 2003). W książkach tych W. Jamrozek zamieścił również własne artykuły dotyczące omawianej tutaj problematyki. Ponadto był wykonawcą w projekcie badawczym KBN nt. *Dzieje edukacji kobiet na ziemiach polskich* (realizowanym w latach 1998–2001). Ze środków tego projektu (a także Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM) została sfinansowana publikacja książkowa przygotowana wspólnie z D. Żołędź-Strzelczyk pt. *Studia z dziejów edukacji kobiet na ziemiach polskich* (Poznań 2001).

⁴⁴ Problematyka zjazdów i kongresów pedagogicznych była przedmiotem wspomnianego projektu badawczego realizowanego ze środków NCN, a także dziewięciu artykułów i rozpraw dotyczących tej tematyki.

W dorobku publikacyjnym Wiesława Jamrożka znajdują się liczne artykuły i rozprawy, których nie można odnieść wprost do wymienionych nurtów jego zainteresowań naukowo-badawczych. Dotyczą one w szczególności następujących zagadnień: strajki szkolne polskich dzieci w zaborze pruskim, kształtowanie się polskich władz szkolnych w Wielkopolsce w początkach istnienia II RP, reformy szkolne w Polsce do 1939 roku, wojenne losy dziecka polskiego z kresów II RP, działalność opozycyjna nauczycieli w Polsce w latach 80. XX wieku, funkcja społeczno-wychowawcza ruchu ogrodnictwa działkowego w Polsce.

Uczestniczył łącznie w sześciu ogólnopolskich projektach badawczych: w trzech o charakterze indywidualnym i w trzech o charakterze zespołowym. Ostatnim spośród tych pierwszych był własny projekt badawczy finansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki (NCN) nt. „Kongresy i zjazdy pedagogiczne w rozwoju polskiej myśli i praktyki edukacyjnej (do 1939 roku)”, którego zwieńczeniem była wydana w 2015 roku monografia, stanowiąca podstawę wniosku o nadanie tytułu profesora zwyczajnego⁴⁵. Z kolei od 2013 roku W. Jamrozek uczestniczył w znaczącym projekcie badawczym, prowadzonym w Instytucie Nauki im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów PAN w Warszawie, pt. „Komisji Edukacji Narodowej model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia i inspiracje” (był współautorem wniosku). Rezultatem aktywności w tym zespole było wydanie w 2018 roku współautorsko z Jolantą Szablicką-Żak monografii *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794, t. 12: Szkoły w Wydziale Nowogródzkim*⁴⁶, która jest częścią 14-tomowej serii publikacji będących rezultatem badań zespołu historyków wychowania z kilku polskich ośrodków akademickich, prowadzonych w ramach grantu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, na temat *Komisji Edukacji Narodowej model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia i inspiracje*.

Zdaniem Bogusława Śliwerskiego Wiesław Jamrozek „zawsze z pokorą przyjmował krytyczne uwagi czy sugestie dotyczące koniecznych uzupełnień czy zmian w redagowanych tekstach. Szanował prace innych i doceniał, a przy tym bywał dość surowym krytykiem, co wcale nie powiększało grona Jego sympatyków. Dbał jednak o standardy w badaniach naukowych, o logiczną strukturę rozpraw i merytoryczną poprawność oraz oryginalność”⁴⁷.

Ważne miejsce w pracy naukowej zajmowały regularnie podejmowane przez Profesora aktywności na gruncie regionalnym, które związane były z jego rodzin-

⁴⁵ Zob. W. Jamrozek, *Kongresy i zjazdy pedagogiczne w polskiej myśli i praktyki edukacyjnej (do 1939 roku)*, Poznań 2015.

⁴⁶ Zob. W. Jamrozek, J. Szablicka-Żak, *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794, t. 12: Szkoły w Wydziale Nowogródzkim*, Warszawa 2018.

⁴⁷ B. Śliwerski, *Pożegnanie Profesora Wiesława Jamrożka*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2021, (3–4), s. 145.

nymi Łużycami. Wśród nich można wymienić m.in. współkoordynowanie projektu finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska–Saksonia 2007–2013 i bycie głównym redaktorem powstałej w ramach tego projektu niemiecko-polskiej publikacji naukowej z 2011 roku pt. *Łużyce po obu stronach Nysy*⁴⁸. Innym przykładem działań o tym charakterze było przewodniczenie zespołowi realizującemu badania z zakresu integracji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami⁴⁹.

Wiesław Jamrozek regularnie współpracował zarówno z krajowymi, jak i zagranicznymi ośrodkami naukowymi. Wśród tych ostatnich należy wskazać szczególnie na bliskie relacje łączące Profesora z Katedrą Pedagogiki Uniwersytetu im. J.A. Komeńskiego w Bratysławie, Uniwersytetem w Lüneburgu, z pskowską Filią Rosyjskiej Akademii Narodowej Gospodarki i Państwowej Służby przy Prezydencie Rosyjskiej Federacji, z Leningradzkim (Petersburskim) Państwowym Uniwersytetem im. Aleksandra Puszkina, z Wydziałem Nauk Humanistycznych Uniwersytetu w Żilinie. Utrzymywał ponadto relacje ze związkiem Serbołużyczan „Domowina” oraz Instytutem Serbołużyckim w Budziszynie. Prowadził liczne kwerendy biblioteczne i archiwalne, m.in. we Lwowie, w Wilnie, Berlinie, Lüneburgu, Bratysławie i Żilinie⁵⁰.

W toku swej pracy naukowej Profesor brał czynny udział w wielu konferencjach polskich i zagranicznych, zasiadał w komitetach naukowych. Nie sposób wyliczyć wszystkich uczelnianych czy wydziałowych komisji, w których uczestniczył. Za osiągnięcia na polu naukowym był wielokrotnie wyróżniany nagrodami rektorskimi oraz wydziałowymi UAM. Otrzymał w sumie siedem nagród Rektora UAM (I, II, III stopnia – indywidualne i zespołowe). W 2006 roku został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi, a w 2013 roku – Medalem Złotym za Długoletnią Służbę⁵¹.

⁴⁸ Była to publikacja w podwójnej wersji językowej, polsko-niemieckiej, wraz z tomem streszczeń w języku serbołużyckim, współfinansowana ze środków Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska–Saksonia 2007–2013. W. Jamrozek, I. Kumor-Pilarczyk, J. Tarniowy (red.), *Łużyce po obu stronach Nysy. Die Lausitz auf beiden seiten der Neiße*, Żary 2011.

⁴⁹ W roku akademickim 2012/2013 przewodniczył zespołowi realizującemu badania z tego zakresu w ramach projektu ŁWSH w Żarach współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego POKL. Zob. *Powiatowa ścieżka reintegracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych w powiecie żagańskim*. Raport z badań przygotowany przez zespół badawczy w składzie: Elżbieta Papiór, Katarzyna Sadowska, Bożena Jamrozek, Joanna Dalkowska, Urszula Komarnicka, Wiesław Jamrozek (przewodniczący zespołu), Żary 2013.

⁵⁰ K. Poznański, *Profesor Wiesław Jamrozek (1954–2021)...*, op. cit., s. 148.

⁵¹ M. Brenk, K. Nowak-Kluczyński, *Profesor Wiesław Jamrozek (1954–2021) – pedagog, historyk wychowania*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2021, (3–4), s. 123–124.

Zamiast zakończenia

Wiesław Jamrożek był pomysłodawcą i organizatorem cyklicznych spotkań historyków wychowania na seminariach naukowych „Warsztat badawczy współczesnego historyka wychowania” w Domu Pracy Twórczej i Wypoczynku w Obrzycku⁵². Podkreślał oryginalność i wyjątkowość tych corocznych spotkań. Upatrywał w nich szansę rozwijania solidnego warsztatu historyków edukacji przy jednoczesnym zintegrowaniu tego środowiska z ośrodków naukowych w całej Polsce, „dzieląc się swoim warsztatem badawczym z młodym pokoleniem”⁵³. Te coroczne spotkania w Obrzycku są z powodzeniem kontynuowane, a od 2020 roku organizatorzy – pracownicy Zakładu Historii Wychowania UAM – nazwali je imieniem Profesora Wiesława Jamrożka.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na zagadnienie historii wychowania w kształceniu pedagogicznym – do którego regularnie powracał w swych wypowiedziach W. Jamrożek. Z biegiem lat coraz częściej wykłady i konwersatoria z historii wychowania sytuuje się na marginesie kształcenia pedagogicznego w szkołach wyższych. W programach kształcenia nauczycieli nie znajduje się odpowiedniego miejsca na nauczanie historii wychowania. Jak pisał: „wielu pedagogom wydaje się, że różne współczesne doświadczenia, koncepcje i teorie są jakby od początku do końca owocem obecnych czasów i że dla ich pełnego

⁵² Na spotkaniach tych poruszano następujące zagadnienia: „Badania regionalne w polskiej historii wychowania” (24–25 czerwca 2008 roku), „Interdyscyplinarność badań we współczesnej historii edukacji” (3–4 czerwca 2009 roku), „Warsztat badawczy współczesnego historyka wychowania” (28–29 czerwca 2010 roku), „IkonoGRAFIA w badaniach historyczno-pedagogicznych” (28–29 czerwca 2011 roku), „Egodokumenty w badaniach historyczno-pedagogicznych” (19–20 czerwca 2012 roku), „Tradycje pedagogiczne we współczesnej historiografii” (26–27 czerwca 2013 roku), „Czasopiśmiennictwo w badaniach historyczno-pedagogicznych” (4–5 czerwca 2014 roku), „Problemy edycji źródeł historycznych (17–18 czerwca 2015 roku), „Źródła materialne w badaniach historyczno-pedagogicznych” (15–16 czerwca 2016 roku), „Gromadzenie i ochrona źródeł szkolnych” (27–28 czerwca 2017 roku), „Dzieje edukacji w czasopiśmiennictwie pedagogicznym (27–28 czerwca 2018 roku), „Dźwięki i »ruchome obrazy« w badaniach historyczno-pedagogicznych” (26–27 czerwca 2019 roku). Sprawozdania z corocznych spotkań historyków wychowania były relacjonowane w czasopiśmie naukowych: M. Nowicki, *Sprawozdanie z Seminarium Naukowego Zakładu Historii Wychowania WSE UAM w Obrzycku (15–16.06.2016)*, pt. *Źródła materialne w badaniach historyczno-pedagogicznych*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2016, nr 35, s. 233; M. Nowicki, *Sprawozdanie z Seminarium naukowe w Obrzycku, 28–29 czerwca 2011 r.*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2011, nr 27, s. 273–275; M. Nowicki, *Seminarium naukowe nt. „Warsztat pracy współczesnego historyka wychowania” (Obrzycko, 28–29 czerwca 2010)*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2010, nr 26, s. 232–233; K. Kabacińska, *Seminarium naukowe Zakładu Historii Wychowania w Ciążeniu, 3–4 czerwca 2009*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2009, nr 25, s. 244–245; J. Falkowska, *Seminarium naukowe nt. „Badania regionalne w polskiej historii wychowania” – Obrzycko 11–12 czerwca 2008 r.*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2008, nr 24, s. 255–257.

⁵³ B. Śliwerski, *Pożegnanie Profesora Wiesława Jamrożka*, *op. cit.*, s. 145.

zrozumienia nie trzeba wcale sięgać do przeszłości”⁵⁴. Ponadto, jego zdaniem, przy doborze treści z historii wychowania należy dążyć do poszerzenia zakresu tematyki o treści dotyczące dziejów edukacji w różnych zbiorowościach i środowiskach społecznych, przede wszystkim o zagadnienia z zakresu dziejów wychowania nieinstytucjonalnego, o wychowanie i rozwój człowieka na różnych etapach jego egzystencji. Treści kształcenia należy poszerzyć o dzieje opieki, resocjalizacji, oświaty dorosłych czy edukacji zdrowia. Poprawy nauczania historii wychowania w szkołach wyższych Wiesław Jamrozek upatrywał m.in. w postawach nauczycieli akademickich wobec tej dyscypliny, a także w naukowej sile przebicia samych historyków wychowania⁵⁵.

Jednym z pól działalności W. Jamrożka było redagowanie (w ostatnich latach wspólnie z sekretarzem czasopisma Krzysztofem Ratajczakiem) „Biuletynu Historii Wychowania”, czołowego periodyku branżowego w kraju, jedyne pisma w Polsce publikującego corocznie aktualną bibliografię swojej dyscypliny naukowej, jednego z trzech czasopism wydawanych w Polsce w dziedzinie historii wychowania (obok „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” i „Rozpraw z Dziejów Oświaty”)⁵⁶. Inicjatywa powołania czasopisma wyszła od dwojga ówczesnych pracowników Zakładu: D. Żołądź-Strzelczyk oraz W. Jamrożka (pełnił w nim funkcję redaktora naczelnego). Pierwszy numer „Biuletynu Historii Wychowania” ukazał się w 1994 roku, a na wstępie inaugurującego numeru jego inicjatorzy napisali:

Uwzględniając dotychczasowe dyskusje (toczone zwłaszcza w gronie osób – założycieli Sekcji Historii Wychowania PTP), zgłaszane w ich toku potrzeby i propozycje oddajemy do rąk Państwa pierwszy numer Biuletynu Historii Wychowania. W naszym piśmie pragniemy m.in. zamieszczać artykuły i rozprawy przedstawiające rezultaty najnowszych badań w dziedzinie historii edukacji a także refleksje z zakresu metodologii i teorii historii wychowania, odnotowywać wydarzenia i fakty z przeszłości edukacji o istotnym znaczeniu dla tego fragmentu procesu dziejowego, dokonywać prezentacji ośrodków zajmujących się badaniami w zakresie dziejów oświaty i myśli pedagogicznej oraz upowszechnianiem ich

⁵⁴ W. Jamrozek, *Historia wychowania w kształceniu pedagogicznym (wybrane problemy)*, [w:] K. Bartnicka (red.), *Treści historyczne w nowej koncepcji studiów pedagogicznych*, Pułtusk 2007, s. 172–173.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 174.

⁵⁶ Wiesław Jamrozek był także członkiem rad redakcyjnych lub naukowych ośmiu polskich czasopism oraz jednego pisma zagranicznego. Jak wspomniano, był redaktorem naczelnym „Biuletynu Historii Wychowania”, ponadto funkcję tę pełnił w redakcji „Łużyckich Zeszytów Naukowych”. Był zastępcą redaktora naczelnego pisma „Dydaktyka Literatury i Konteksty”, członkiem redakcji periodyków naukowych, takich jak: „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, „Ars Educandi”, „Rozprawy z Dziejów Oświaty”, „Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne”, „Pedagogika. Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie”. W styczniu 2013 roku został formalnie powołany w skład rady redakcyjnej „Acta Humanica” – pisma wydawanego przez słowacki Uniwersytet w Żilinie.

rezultatów, informować o szerszym ruchu naukowym i wydawniczym odnoszącym się do tej dziedziny, jak również o wysiłkach organizacyjnych w zakresie integracji środowiska historyków wychowania (w wymiarze krajowym i międzynarodowym)⁵⁷.

Od 2002 roku „Biuletyn Historii Wychowania” pełni funkcję oficjalnego organu Towarzystwa Historii Edukacji – powołanego do życia w 2000 roku⁵⁸. Ukazuje się także wersja Biuletynu w języku angielskim – „Bulletin of the History of Education”.

Wiesław Jamrozek brał aktywny udział w życiu organizacyjnym macierzystej uczelni – Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 1993–1996 był członkiem Senatu, a w latach 1996–1999 – członkiem Rady Bibliotecznej. Od roku 1993 do 2012 był członkiem w kolejnych kadencjach zwyczajnej Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych, a od 1995 roku (po uzyskaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego) uczestniczył w pracach Naukowej Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych. Przejściowo, w 1998 roku, zastępował jednego z prodziekanów WSE, pełniąc obowiązki pełnomocnika Dziekana WSE ds. administracyjnych i finansowych. Kilkakrotnie był powołany w skład Wydziałowej Komisji Budżetowej oraz Wydziałowej Komisji Wydawniczej. Wielokrotnie przewodniczył Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej⁵⁹. Był aktywnym członkiem wielu towarzystw i organizacji. Od 2005 roku wchodził w skład Zarządu, pełniąc najpierw funkcję wiceprezesa, a w latach 2008–2020 prezesa Towarzystwa Historii Edukacji⁶⁰, ogólnopolskiej organizacji historyków wychowania powstałej w 2000 roku, której celem jest „inspirowanie, organizowanie i popieranie badań nad dziejami edukacji oraz upowszechnianie ich wyników w społeczeństwie w celu podniesienia jego kultury historycznej i pedagogicznej”⁶¹. Ponadto był członkiem Komisji Dyscyplinarnej przy Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego na kadencję 2021–2024. W 2011 roku został wybrany członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych przy Wydziale I Nauk Humanistycznych i Społecznych Polskiej Akademii Nauk, w tym w kadencji 2015–2019 członkiem Prezydium KNP PAN, członkiem jednego z najstarszych polskich towarzystw naukowych, założonego w 1857 roku Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 28 maja 2008 roku), członkiem Pol-

⁵⁷ *Od redakcji*, „Biuletyn Historii Wychowania” 1994, (1), s. 1.

⁵⁸ W. Jamrozek, *Biuletyn Historii Wychowania*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 1, Warszawa 2003, s. 403.

⁵⁹ Zob. Wniosek o nadanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej tytułu profesora nauk społecznych dr. hab. Wiesławowi Jamrozkowi, profesorowi nadzwyczajnemu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (maszynopis).

⁶⁰ I. Szybiak, *Towarzystwo Historii Edukacji*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2002, (1–2), s. 164–167.

⁶¹ D. Apanel, J. E. Dąbrowska, *Sprawozdanie z VI Walnego Zebrania Towarzystwa Historii Edukacji*, Warszawa, 14 stycznia 2016 roku, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2016, (3–4), s. 288.

skiego Towarzystwa Pedagogicznego (uczestniczył aktywnie niemal we wszystkich zjazdach pedagogicznych organizowanych przez tę organizację od 1993 roku).

Znakomitym podsumowaniem nie tylko dorobku naukowego, ale także dydaktycznego i organizatorskiego Wiesława Jamrożka były recenzje napisane przy okazji starań o uzyskanie tytułu profesora zwyczajnego. Profesor dr hab. Danuta Koźmian w konkluzji swojej recenzji podkreśliła, że

w dorobku Pana Profesora Jamrożka jest oczywista i godna pochwały konsekwencja obszaru zainteresowań oraz osiągnięć naukowo-badawczych, wynikających z zakresu szeroko interpretowanej historii wychowania. Od początku stawał się i pozostał badaczem w tej nauce, dodajmy badaczem o cechach ogromnej pracowitości oraz stale poszerzającym w niej własny obszar badawczy (...) jest uczonym, który wnosi trwałą dorobek naukowy, zwłaszcza do polskiej, a także międzynarodowej historii wychowania. Jest także znaną w kraju Osobą integrującą współczesnych historyków wychowania, szczególnie należących do młodego pokolenia⁶².

Danuta Koźmian stwierdziła jednoznacznie, że cały dorobek naukowy, organizacyjny i dydaktyczny Wiesława Jamrożka odpowiada wymogom stawianym przez ustawę o stopniach i tytułach naukowych i w pełni uzasadnia nadanie tytułu naukowego profesora nauk społecznych w zakresie pedagogiki⁶³.

Zdaniem prof. dr. hab. Lecha Mokrzeckiego Wiesław Jamrożek „rozwijał i znakomicie koordynował badania zespołowe, czego efektem są liczne cenne publikacje dotyczące różnorodnych kwestii z historii wychowania, historii rodziny, familiologii, polityki oświatowej, organizacji szkolnictwa, szczególnie w czasach nowożytnych i najnowszych”⁶⁴. Lech Mokrzecki z całym przekonaniem poparł wnioski o nadanie Wiesławowi Jamrożkowi za całokształt dorobku tytułu profesora nauk społecznych⁶⁵.

Profesor dr hab. Karol Poznański podkreślił w swojej recenzji m.in. że osiągnięcia naukowe, organizacyjne i dydaktyczne Wiesława Jamrożka są „pod każdym względem ważne, znaczące i stanowią wymierny wkład w rozwój nauk społecznych, a szczególnie pedagogiki i historii wychowania”⁶⁶. Wyraził opinię, iż „wyróżniają się dojrzałością merytoryczną i wysokim kunsztem metodologicznym”⁶⁷.

⁶² Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. hab. Wiesława Jamrożka autorstwa prof. zw. dr hab. Danuty Koźmian (maszynopis), s. 10–11.

⁶³ *Ibidem*, s. 11.

⁶⁴ Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. hab. Wiesława Jamrożka autorstwa prof. zw. dr. hab. Lecha Mokrzeckiego (maszynopis), s. 7.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 8.

⁶⁶ Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. hab. Wiesława Jamrożka autorstwa prof. zw. dr. hab. Karola Poznańskiego (maszynopis), s. 5.

⁶⁷ *Ibidem*.

Na zakończenie recenzji stwierdził, że jest dojrzałym kandydatem zabiegającym o przyznanie mu tytułu naukowego profesora nauk społecznych w dziedzinie pedagogiki.

Profesor dr hab. Kazimierz Przyszczypkowski – podobnie jak prof. dr hab. Lech Mokrzecki – eksponował w swojej recenzji m.in. umiejętność funkcjonowania dr. hab. Wiesława Jamrożka w pracy zespołowej i zwrócił uwagę na Jego współpracę międzynarodową. Stwierdził, że całość Jego dorobku „przekracza wymogi stawiane tego rodzaju wnioskom. Nie są to dokonania jednostkowe. W każdym z obszarów można mówić o znaczących osiągnięciach”⁶⁸. W konkluzji wyraził opinię, iż „dorobek naukowy, działalność dydaktyczna oraz udział w kształceniu młodych kadr naukowych w pełni upoważniają nadanie dr. hab. Wiesławowi Jamrożkowi tytułu naukowego profesora nauk społecznych w zakresie pedagogiki”⁶⁹.

Współczesna poznańska uniwersytecka pedagogika jest znaczącym ośrodkiem naukowo-badawczym. Należy do potencjalnie najsilniejszych uniwersyteckich ośrodków akademickich w Polsce. Nazwiska poznańskich pedagogów znaleźć można wśród wybitnych osobowości świata nauki⁷⁰. Wiesław Jamrozek zaliczany jest do grona najważniejszych osób poznańskiej uniwersyteckiej pedagogiki na polu historii oświaty i myśli pedagogicznej⁷¹. Wyrażał swoje zaniepokojenie procesem „stałej tendencji do pomniejszania (czy wręcz eliminowania) udziału historii wychowania w programach kształcenia pedagogicznego”⁷². Aktywnie uczestniczył w dyskusjach i refleksjach nad jej przedmiotem oraz metodami badawczymi, a także jej miejscem w naukach humanistycznych. Wskazywał na ważną rolę historii wychowania w kształceniu kolejnych pokoleń pedagożek i pedagogów, dążył do poprawy stanu jej nauczania, wspierając jednocześnie wszystkie marginalizowane czy zamykane katedry, zakłady, pracownie prowadzące działalność naukowo-dydaktyczną w tej dziedzinie w całej Polsce⁷³.

⁶⁸ Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. hab. Wiesława Jamrożka autorstwa prof. zw. dr. hab. Kazimierza Przyszczypkowskiego (maszynopis), s. 8.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 9.

⁷⁰ K. Nowak-Kluczyński, *Problematyka naukowo-badawcza i dorobek naukowy pracowników Katedry Pedagogiki i Dydaktyki Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1939 w stulecie powstania Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1919–2019)*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2019, (41), s. 162.

⁷¹ K. Nowak-Kluczyński, *Pedagogika na poznańskim uniwersytecie 1919–1993* (praca doktorska – maszynopis), s. 444–446.

⁷² W. Jamrozek, *Historia wychowania w kształceniu pedagogicznym (wybrane problemy)*, [w:] W. Jamrozek (red.), *Stan i perspektywy historii wychowania*, Poznań 1995, s. 91.

⁷³ Zob. M. Brenk, K. Nowak-Kluczyński, *Historia wychowania jako pasja i tożsamość naukowa Profesora Wiesława Jamrożka (1954–2021) – w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja” 2024, 25(1).

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (AUAM). Akta doktoranta: Jamrozek Wiesław 1986/86, sygn. 825/308:

- (a) Życiorys, Poznań, 6 czerwca 1986;
- (b) Dyplom ukończenia studiów magisterskich, Poznań, 6 października 1977;
- (c) Zawiadomienie o nadaniu stopnia naukowego doktora.

Archiwum Zakładu Historii Wychowania Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM:

- (a) Wniosek o nadanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej tytułu profesora nauk społecznych dr. hab. Wiesławowi Jamrożkowi, profesorowi nadzwyczajnemu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (maszynopis);
- (b) W. Jamrozek, K. Kabacińska, *Sprawozdanie z działalności Zakładu Historii UAM za rok akademicki 2006/2007* (maszynopis);
- (c) Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. hab. Wiesława Jamrożka autorstwa prof. zw. dr. hab. Danuty Koźmian (maszynopis);
- (d) Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. hab. Wiesława Jamrożka autorstwa prof. zw. dr. hab. Lecha Mokrzeckiego (maszynopis);
- (e) Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. hab. Wiesława Jamrożka autorstwa prof. zw. dr. hab. Karola Poznańskiego (maszynopis);
- (f) Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. hab. Wiesława Jamrożka autorstwa prof. zw. dr. hab. Kazimierza Przyszczypkowskiego (maszynopis).

Źródła drukowane

Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1959/1962 za rektoratu prof. dr. Alfonsa Klafkowskiego, Poznań 1963.

Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za rok szkolny 1956/1957 za rektoratu prof. dr. Alfonsa Klafkowskiego, Poznań 1958.

Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za lata akademickie 1962/1963–1964/1965 za rektoratu prof. dr. Gerarda Labudy, Poznań 1967.

Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za lata akademickie 1965/1966–1967/1968 za rektoratu prof. dr. Czesław Łuczaka, Poznań 1969.

Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za lata akademickie 1969/1970–1971/1972 za rektoratu prof. dr. Czesława Łuczaka, Poznań 1975.

Postanowienie nr 115.9.2016 Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2016 r. w sprawie nadania tytułu profesora, M.P.2016.1140.

Źródła internetowe

Nominacje profesorskie w Pałacu Prezydenckim, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/nominacje/art,29,nominacje-profesorskie-w-palacu-prezydenckim.html> (dostęp: 30.05.2021).

Listy gratulacyjne

- List gratulacyjny Dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM prof. zw. dr hab. Agnieszki Cybal-Michalskiej oraz całej społeczności wydziałowej z dnia 25 września 2017 roku.
- List gratulacyjny zespołu pracowników Katedry Historii Wychowania i Pedeutologii Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 25 września 2017 roku.
- List gratulacyjny z okazji Jubileuszu Zakładu Historii Wychowania na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w imieniu pracowników Katedry Historii Wychowania Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie z dnia 25 września 2017 roku.
- List gratulacyjny pracowników Instytutu Nauk o Wychowaniu w Wydziale Pedagogicznym Akademii Ignatianum w Krakowie z dnia 25 września 2017 roku.
- List gratulacyjny społeczności Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej z dnia 25 września 2017 roku.
- List gratulacyjny Kierownik Katedry Historii Wychowania na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku prof. zw. dr hab. Elwiry Kryńskiej wraz z Pracownikami z dnia 25 września 2017 roku.
- List gratulacyjny Pracowni Historii Oświaty i Wychowania Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 25–26 września 2017 roku.

Opracowania

- Apanel D., Dąbrowska J. E., *Sprawozdanie z VI Walnego Zebrania Towarzystwa Historii Edukacji, Warszawa, 14 stycznia 2016 roku*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2016, (3–4), s. 288–292.
- Brenk M., *Stanisław Michalski (1928–1990) – twórca poznańskiej szkoły historii wychowania*, „Studia Paedagogica Ignatiana” 2022, t. 25, (2), s. 93–110.
- Brenk M., Nowak-Kluczyński K., *50 lat Zakładu Historii Wychowania na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, (3–4), s. 232–238.
- Brenk M., Nowak-Kluczyński K., *Bibliografia osiągnięć naukowych oraz wykaz otrzymanych nagród i wyróżnień oraz aktywność w komitetach redakcyjnych, organizacjach i towarzystwach naukowych Wiesława Jamrożka*, [w:] K. Sadowska (red.), *Wiesław Jamrozek. Pokorny Człowiek i Mistrz (24 sierpnia 1954 – 2 kwietnia 2021)*, Żary 2025, s. 37–58.
- Brenk M., Nowak-Kluczyński K., *Historia wychowania jako pasja i tożsamość naukowa Profesora Wiesława Jamrożka (1954–2021) – w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja” 2024, 25(1), s. 235–246.
- Brenk M., Nowak-Kluczyński K., *Profesor Wiesław Jamrozek (1954–2021) – pedagog, historyk wychowania*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2021, (3–4), s. 118–133.
- Brenk M., Nowak-Kluczyński K. (red.), *Z prac poznańskich historyków wychowania. Księga poświęcona pamięci Profesora Wiesława Jamrożka w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Poznań 2024.
- Cybal-Michalska A., Gromkowska-Melosik A., Kuszak K., Piorunek M., Segiet W. (red.), *XXV lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2018. Wydanie jubileuszowe*, Poznań 2018.
- Hellig J., *Historia wychowania w poznańskim ośrodku naukowym*, „Biuletyn Historii Wychowania” 1994, (1), s. 13–14.
- Jamrozek W., *Biuletyn Historii Wychowania*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 1, Warszawa 2003, s. 403.

- Jamrozek W., *Historia wychowania w kształceniu pedagogicznym (wybrane problemy)*, [w:] K. Bartnicka (red.), *Treści historyczne w nowej koncepcji studiów pedagogicznych*, Pułtusk 2007, s. 171–174.
- Jamrozek W., *Historia wychowania w kształceniu pedagogicznym (wybrane problemy)*, [w:] W. Jamrozek (red.), *Stan i perspektywy historii wychowania*, Poznań 1995, s. 91–96.
- Jamrozek W., *Idee edukacyjne polskiej socjalnej demokracji w Galicji do 1918 roku*, Poznań 1994.
- Jamrozek W., *Kongresy i zjazdy pedagogiczne w polskiej myśli i praktyki edukacyjnej (do 1939 roku)*, Poznań 2015.
- Jamrozek W., *W pięćdziesięciolecie Zakładu Historii Wychowania Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, [w:] E. Głowacka-Sobiech, K. Kabacińska-Luczak (red.), *Wielkopolska i Wielkopole w dziejach polskiej edukacji. Księga jubileuszowa z okazji 50-lecia Zakładu Historii Wychowania na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Poznań 2017, s. 51–65.
- Jamrozek W., *Z dziejów poznańskiej historii wychowania*, [w:] W. Ambrozik, K. Przychylicki (red.), *Uniwersytet. Społeczeństwo. Edukacja*, Poznań 2004, s. 285–292.
- Jamrozek W., Kumor-Pilarczyk I., Tarniowy J. (red.), *Łużyce po obu stronach Nysy. Die Lausitz auf beiden seiten der Neiße*, Żary 2011.
- Jamrozek W., Szablicka-Żak J., *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794, t. 12: Szkoły w Wydziale Nowogrodzkim*, Warszawa 2018.
- Jamrozek W., Żołędź-Strzelczyk D. (red.), *Rola i miejsce kobiet w edukacji i kulturze polskiej*, t. 1, Poznań 1998.
- Nowak-Kluczyński K., *Historia dyscypliny pedagogiki na Uniwersytecie Poznańskim oraz Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w stulecie istnienia – próba rekonstrukcji*, „*Studia Edukacyjne*” 2020, (58), s. 191–212.
- Nowak-Kluczyński K., *Pedagogika na Uniwersytecie Poznańskim i na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 1919–2023*, [w:] A. Cybal-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet (red.), *XXX lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2023. Wydanie jubileuszowe*, Poznań 2023, s. 363–417.
- Nowak-Kluczyński K., *Problematyka naukowo-badawcza i dorobek naukowy pracowników Katedry Pedagogiki i Dydaktyki Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1939 w stulecie powstania Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1919–2019)*, „*Biuletyn Historii Wychowania*” 2019, (41), s. 145–165.
- Nowak-Kluczyński K., Brenk M., *Jubileusz 50-lecia Zakładu Historii Wychowania na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, „*Łużyckie Zeszyty Naukowe*” 2017, (10–11), s. 98–100.
- Poznański K., *Profesor Wiesław Jamrozek (1954–2021). Wspomnienie*, „*Przegląd Historyczno-Oświatowy*” 2021, (3–4), s. 146–149.
- Prof. dr hab. Wiesław Jamrozek*, [w:] A. Cybal-Michalska, A. Gromkowska-Melosik, K. Kuszak, M. Piorunek, W. Segiet (red.), *XXX lat Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1993–2023. Wydanie jubileuszowe*, Poznań 2023, s. 284.
- Sprawozdanie z działalności Zakładu Historii Wychowania*, „*Studia Edukacyjne*” 2008, (7), s. 330–336.
- Szulakiewicz W., *Historia oświaty i wychowania w Polsce 1944–1956*, Kraków 2006.
- Szulakiewicz W., *Historia wychowania w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza*, Warszawa 2007.
- Szybiak I., *Towarzystwo Historii Edukacji*, „*Biuletyn Historii Wychowania*” 2002, (1–2), s. 164–167.
- Śliwerski B., *Pożegnanie Profesora Wiesława Jamrożka*, „*Przegląd Historyczno-Oświatowy*” 2021, (3–4), s. 143–145.
- Wałęga, A., *Projekt badawczy historyków wychowania realizowany z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki*, „*Biuletyn Historii Wychowania*” 2013, (30), s. 197–200.

